

การศึกษาและรวบรวมองค์ความรู้ภูมิปัญญาด้านศิลปหัตถกรรมของจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อการสร้างสรรค์การแสดง

A Study and Integration of Chiang Mai's Arts and Crafts Knowledge for Performing Art Creation

ชัพวิชญ์ ใจหาญ

Chappavich Jaihan

สาขาวิชาศิลปะการแสดง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
Performing Art Humanities and Social Sciences Chiang Mai Rajabhat University

(Received : Jun 1, 2021 Revised : Sep 23, 2021 Accepted : Oct 1, 2021)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา และรวบรวมองค์ความรู้ภูมิปัญญาด้านศิลปหัตถกรรมของจังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ การสังเกตการณ์ การสัมภาษณ์ สื่อสารสนเทศ นำมาวิเคราะห์ และสังเคราะห์จนเกิดองค์ความรู้ที่สามารถนำไปเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์การแสดง

ผลการวิจัยพบว่า ศิลปหัตถกรรมจังหวัดเชียงใหม่ สามารถจำแนกตามวัสดุ และกระบวนการผลิตได้เป็น 6 กลุ่ม ได้แก่ 1) หัตถกรรมผ้าทอ 2) หัตถกรรมไม้แกะสลัก 3) หัตถกรรมเครื่องจักสาน 4) หัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผา 5) หัตถกรรมเครื่องเงินและโลหะ และ 6) หัตถกรรมกระดาษสา งานหัตถกรรมนี้สามารถเป็นแนวทางสู่การสร้างสรรค์การแสดง ซึ่งปัจจุบันมีการแสดงเชิงหัตถกรรมที่ได้นำเสนอ 2 รูปแบบ คือ การแสดงที่ใช้หัตถกรรมเป็นส่วนประกอบการแสดง และการแสดงที่แสดงถึงกระบวนการขั้นตอนการผลิตหัตถกรรม การสร้างสรรค์การแสดงต้องมีการดำเนินงานอย่างเป็นขั้นตอน ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาข้อมูล 2) การออกแบบองค์ประกอบการแสดง และ 3) การฝึกซ้อมการจัดการแสดง โดยเริ่มจากการศึกษาประวัติความเป็นมา กระบวนการขั้นตอนการผลิต เพื่อออกแบบท่ารำ ท่าเต้น เครื่องแต่งกาย เพลง ดนตรี และอุปกรณ์การแสดง ตามหลักทฤษฎีนาฏยลักษณ์ ที่ต้องสอดคล้องกับบริบททางศิลปวัฒนธรรมของสังคมที่ศึกษา รวมทั้งการคัดเลือกนักแสดงการฝึกซ้อมให้เกิดความชำนาญสู่การจัดการแสดงต่อสาธารณชนที่เกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ อีกทั้งเป็นการอนุรักษ์ และเผยแพร่องค์ความรู้ภูมิปัญญาด้านศิลปหัตถกรรม พัฒนาไปสู่การส่งเสริม ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามแหล่งชุมชน และผู้วิจัยเห็นว่ายั่งยืนมีองค์ความรู้ภูมิปัญญาด้านศิลปหัตถกรรมอื่น ๆ ที่น่าสนใจในการสร้างสรรค์การแสดงอีกหลายอย่าง ผู้วิจัยหวังว่าบทความนี้สามารถสร้างแรงบันดาลใจ และเป็นแนวทางให้กับผู้ที่สนใจในการสร้างสรรค์การแสดงเชิงศิลปหัตถกรรมที่ส่งเสริมภูมิปัญญาด้านศิลปหัตถกรรมของแหล่งชุมชนพื้นที่ต่าง ๆ ทั้งในเชิงธุรกิจ และเชิงวิชาการต่อไป

คำสำคัญ : ภูมิปัญญา, ศิลปหัตถกรรม, การแสดงเชิงวัฒนธรรม, ศิลปะการแสดง

Abstract

This study aims to study and integrate knowledge regarding arts and crafts of Chiang Mai province. A qualitative method was employed in this research study by synthesizing and analysing the documents, observed information, interviewing, and information from the media. The analyzed data was, then, implemented as the new knowledge for performing art creation

The results of this research study indicated that Chiang Mai art handicrafts could be categorized based on their materials and production processes into six main groups; (1) textile, (2) wood craft, (3) wickerwork, (4) earthenware, (5) silver and metal craft, and (6) mulberry paper. These handicrafts could lead to the creation of creative performances which were currently found two main patterns; the performance using handicrafts as performing tools and the performance intentionally presenting the production processes of the handicrafts. The creation of performance required the systemic creation processes. The researchers divided the creation of performance into three stages, including (1) the information reviewing, (2) the performance element designing, and (3) the performance

practicing and rehearsing. The performance creation process began with the exploring approaches on the history and production processes to design the dancing gestures, costume, performing tool, and music according to the Choreography theory, relating to art and cultural context of the targeted society. Then, the performer casting and rehearsing to be able to skillfully perform as the new notion in the eyes of public was the following stage. This research study could be plausible to be a way of conservation and publicity on the knowledge of art handicrafts as the folk wisdom which could develop as the cultural tourism publication of each local area. In addition, for the further studies, there are many interesting art handicrafts and their knowledge which are worth studying and developing, especially for those who desire to enrich the new performances regarding the art handicrafts. According to the existing notion found in this research study, the researcher also aims at promoting the folk wisdom art handicraft of each local area to achieve both academic and commercial growth.

Keywords: folk wisdom, arts and crafts, cultural performance, performing arts

บทนำ

เชียงใหม่ เป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่บนภาคเหนือของประเทศไทย ปัจจุบันมีการแบ่งการปกครองออกเป็น 25 อำเภอ ซึ่งมีขนาดใหญ่เป็นอันดับที่ 2 และมีประชากรมากเป็นอันดับที่ 5 ของประเทศ ประกอบกับจังหวัดเชียงใหม่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน ซึ่งในอดีตเคยเป็นเมืองหลวงของอาณาจักรล้านนามาตั้งแต่โบราณ จึงทำให้มีความหลากหลายทางด้านขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่ของจังหวัดเชียงใหม่ สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชาวบ้าน ได้แก่ ภาษา อาหาร เครื่องแต่งกาย รวมไปถึงของใช้ในชีวิตรประจำวันที่ประดิษฐ์ขึ้นจากภูมิปัญญาของชาวบ้านที่เรียกว่า งานหัตถกรรม จนพัฒนาไปสู่งานศิลปหัตถกรรม

ศิลปหัตถกรรม เป็นสิ่งประดิษฐ์ที่เกิดขึ้นจากมนุษย์โดยการนำศิลปะไปผนวกสร้างสรรค์เป็นชิ้นงานรูปแบบต่าง ๆ อย่างเป็นรูปธรรม ส่วนใหญ่เกิดจากภูมิปัญญาของชาวบ้านที่ได้สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษจากรุ่นสู่รุ่นที่ต้องอาศัยการปลูกฝังให้เกิดความรู้ ทักษะอย่างเชี่ยวชาญ ชำนาญ จากการนำวัสดุตามแหล่งธรรมชาติที่อยู่รอบตัวมาผ่านกรรมวิธีการผลิตอย่างเรียบง่าย ผสมผสานกับศาสตร์ทางด้านศิลปะ รวมถึงการสอดแทรกความเชื่อ ศาสนา ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม เชื้อชาติ ให้เกิดความงดงามเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง โดยมุ่งเน้นเพื่อประโยชน์ในการใช้สอยในชีวิตประจำวัน สะท้อนให้เห็นถึงการสร้างอัตลักษณ์ ค่านิยม วัฒนธรรม ที่แข็งแกร่งของตนเองในสังคม ต่อมายุคสมัยได้เริ่มมีการปรับเปลี่ยนบริบทต่าง ๆ ทั้งในด้านเทคโนโลยี สภาพสังคม โดยเฉพาะค่านิยม ที่อาจจะทำให้งานศิลปหัตถกรรมลดบทบาทในสังคมแล้วทำให้สูญหายไป ดังนั้นเพื่อมิให้งานศิลปหัตถกรรมต่าง ๆ หายไป จึงได้มีการนำงานศิลปหัตถกรรมที่เกิดจากภูมิปัญญาของชาวบ้านในแต่ละท้องถิ่นมาสร้างคุณค่าในรูปแบบใหม่ รวมถึงการเป็นส่วนหนึ่งของการแสดงต่าง ๆ ที่พบเห็นอยู่ในปัจจุบันนี้ทั้งการแสดงในรูปแบบที่เป็นแบบแผนตามขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมที่ได้มีการสืบทอดกันมา และแบบประยุกต์การแสดงให้มีความหลากหลายในแบบสมัยใหม่หรือร่วมสมัย เพื่อเป็นการสร้างความสนุกสนานบันเทิงแก่ผู้ชมที่สามารถหาชมได้ง่ายโดยการถ่ายทอดผ่าน สื่อทาง การเคลื่อนไหว การสนทนา การขับร้อง การเต้นรำ ดนตรี เครื่องแต่งกาย และการละเล่นต่าง ๆ ที่สามารถสื่อความหมาย และสอดแทรกภูมิปัญญา วัฒนธรรม ประเพณีที่ทรงคุณค่าให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้อย่างลงตัว

ผู้วิจัยได้เห็นการแสดงในปัจจุบันที่ได้นำงานศิลปหัตถกรรมเป็นส่วนหนึ่งของการแสดง 2 รูปแบบ คือ 1. การแสดงที่ใช้หัตถกรรมเป็นส่วนประกอบการแสดง และ 2. การแสดงที่นำเสนอกระบวนการขั้นตอนการผลิตหัตถกรรม รูปแบบที่ 1 การแสดงที่ใช้หัตถกรรมเป็นส่วนประกอบการแสดง เป็นการแสดงที่ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์ได้สร้างสรรค์ขึ้น เน้นกระบวนการทำรำที่สวยงาม การแปรรูปแบบแถว และความพร้อมเพรียงของนักแสดง มีการใช้อุปกรณ์ประกอบการแสดงที่เป็นงานหัตถกรรม และพบว่าการแสดงที่ใช้งานหัตถกรรมของจังหวัดเชียงใหม่เป็นอุปกรณ์ประกอบการแสดง เช่น พ้องผาง คือ การรำโดยใช้ผางประทีป ที่พบเป็นงานหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผา บ้านเหมืองกุง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ โดยในผางประทีปนี้มีลวดลายเฉพาะบ่งบอกถึงเอกลักษณ์ล้านนา การแสดงเป็นการรำถือผางประทีปที่จุดไฟแสดงถึงความอ่อนช้อยของผู้หญิงผสมกับท่าศิลปะการต่อสู้ฟ้อนเจิงของชาวล้านนา ฟ้อนที หรือฟ้อนร่ม เป็นการรำที่ใช้ร่มล้านนาที่พบในพื้นที่บ้านบ่อสร้าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ แสดงถึงการรำตามกระบวนการทำที่เสนอถึงเอกลักษณ์ความงดงามของร่มล้านนา ซึ่งจากการแสดงทั้ง 2 การแสดงนี้ยังเห็นได้ว่า เครื่องแต่งกายเป็นการแต่งกายพื้นบ้านล้านนาทั้งเสื้อ สไบล้านนา โดยเฉพาะผ้าซิ่นที่มีความสวยงามเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดเชียงใหม่ คือ ผ้าซิ่นตีนจก เช่น ผ้าซิ่นตีนจกเชียงใหม่ ผ้าซิ่นตีนจกแม่แจ่ม ผ้าซิ่นตีนจกจอมทอง ผ้าซิ่นตีนจกน้ำท่วมตอยเต่า และผ้าซิ่นสันกำแพง รวมถึงเครื่องประดับปิ่นแม่แจ่ม เป็นต้น

รูปแบบที่ 2 การแสดงที่นำเสนอกระบวนการขั้นตอนการผลิตหัตถกรรม จังหวัดเชียงใหม่ มีสถาบันการศึกษาในท้องถิ่นที่ได้สร้างสรรค์การแสดงที่เกี่ยวกับงานหัตถกรรมของจังหวัดเชียงใหม่มากมายทั้งการใช้หัตถกรรมผ้าทอเป็นส่วนหนึ่งของเครื่องแต่งกาย เช่น

การแสดงชุด นารีศรีชาติพันธุ์ ปี 2563 วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ งานหัตถกรรมที่พบในการแสดงนี้ คือ ผ้าปักม้ง และผ้าทอกะเหรี่ยง การแสดงชุด เกิกแก้ว วัฒนธรรมเผ่ากะเหรี่ยง ปี 2562 มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ งานหัตถกรรม คือ ผ้าทอกะเหรี่ยง การแสดงชุด จุกจิ้น ถิ่นแม่แจ่ม ปี 2563 มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ งานหัตถกรรม คือ ผ้าขึ้นตีนจกแม่แจ่ม ปิ่นแม่แจ่ม เครื่องจักสาน การแสดงชุด ปี่ใหม่เมือง ปี 2563 มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ งานหัตถกรรม คือ ผ้าขึ้นสันกำแพง เป็นต้น นอกจากนี้ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่มีการแสดงที่นำเสนอกระบวนการขั้นตอนการผลิตหัตถกรรมต่างของจังหวัดเชียงใหม่ เช่น ฟ้อนหัตถาสิลาตล ปี 2548 เป็นการแสดงเกี่ยวกับกระบวนการขั้นตอนการปั่นเครื่องปั่นดินเผาสิลาตล อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ฟ้อนจักลายไม้ถวายเป็นสิลาตล ปี 2554 เป็นการแสดงเกี่ยวกับกระบวนการขั้นตอนการแกะสลักไม้บ้านถวายเป็นสิลาตล อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ และการแสดงฟ้อนโคมบูชาหัตถศิลป์ ถิ่นเมืองสาทร เป็นการแสดงที่นำเสนอถึงวิถีชีวิตของผู้หญิงล้านนาในพื้นที่บ้านเมืองสาทร ตำบลหนองหอย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โดยได้แรงบันดาลใจมาจากโคมยี่เป็งล้านนาที่มีการผลิตในพื้นที่หมู่บ้านเมืองสาทรเป็นจำนวนมาก และเป็นแหล่งส่งออกโคมยี่เป็งล้านนาของจังหวัดเชียงใหม่ แนวความคิดการแสดงเสนอถึงวิถีชีวิตของชาวบ้านล้านนา กระบวนการขั้นตอนการทำโคม และความศรัทธาต่อโคมล้านนาตามความเชื่อของชาวล้านนา โดยออกแบบเป็นนาฏศิลป์สร้างสรรค์ที่ได้อ้างอิงวัฒนธรรมล้านนาทั้ง ท่ารำ เครื่องแต่งกาย เพลง ดนตรี อุปกรณ์ประกอบการแสดง การแสดงแบ่งออกเป็น 3 ช่วง ได้แก่ ช่วงที่ 1 แสดงถึงวิถีชีวิตของผู้หญิงล้านนาในการอาบน้ำแต่งตัวเตรียมออกไปทำโคมล้านนา ช่วงที่ 2 แสดงถึงกระบวนการทำโคมล้านนาแต่ละขั้นตอน เริ่มจากการตัดไม้ไผ่มาสานขึ้นโครงโคมรูปแบบต่าง ๆ แล้วติดกระดาษพร้อมตกแต่งจากกระดาษลายฉลุแบบล้านนา ช่วงที่ 3 แสดงถึงความงาม และการนำโคมล้านนาไปถวายบูชาในหลักพระพุทธรูปตามความเชื่อของชาวล้านนา

จากข้อมูลนี้ผู้วิจัยเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาด้านศิลปหัตถกรรมของจังหวัดเชียงใหม่ที่มีมากมายหลายประเภท สะท้อนถึงเอกลักษณ์ที่งดงามควรค่าแก่การอนุรักษ์ และเผยแพร่ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาองค์ความรู้ภูมิปัญญาด้านศิลปหัตถกรรมทั้ง 25 อำเภอของจังหวัดเชียงใหม่ ในด้านประวัติความเป็นมา กระบวนการขั้นตอนการทำงานศิลปหัตถกรรม แล้วนำมาวิเคราะห์ประเภทของงานศิลปหัตถกรรม เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์การแสดงเชิงศิลปหัตถกรรมให้แก่ผู้ที่สนใจในรูปแบบต่าง ๆ ตามหลักทฤษฎีนาฏยลักษณ์ในการการออกแบบองค์ประกอบการแสดง โดยใช้วิธีการดำเนินงานตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบ อันนำไปสู่เป็นการอนุรักษ์ สืบสาน งานศิลปหัตถกรรม และส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ ในเชิงงานวิชาการทางด้านศิลปะการแสดง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ของงานวิจัย ออกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

1. เพื่อศึกษาและรวบรวมองค์ความรู้ภูมิปัญญาด้านศิลปหัตถกรรมของจังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อเป็นแนวทางการสร้างสรรค์การแสดงเชิงศิลปหัตถกรรม

สมมติฐานของการวิจัย

ได้ศึกษา และรวบรวมองค์ความรู้ภูมิปัญญาด้านศิลปหัตถกรรมของจังหวัดเชียงใหม่ ในเรื่องของประวัติความเป็นมา และศึกษากระบวนการขั้นตอนการผลิตงานศิลปหัตถกรรมของจังหวัดเชียงใหม่ อีกทั้งเป็นแนวทางการสร้างสรรค์การแสดงเชิงศิลปหัตถกรรมให้กับผู้ที่สนใจ

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ใช้ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาทางเอกสารวิชาการ หนังสือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการลงพื้นที่ภาคสนาม การสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง มาวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์องค์ประกอบการแสดงตามหลักทฤษฎีนาฏยลักษณ์ของ ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์

วิธีการดำเนินงานวิจัย

การวิจัยเรื่อง การศึกษาและรวบรวมองค์ความรู้ภูมิปัญญาด้านศิลปหัตถกรรมเพื่อการแสดงเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และใช้กระบวนการวิจัยภาคสนามด้วยการสังเกต และสัมภาษณ์ รวมทั้งวิเคราะห์ข้อมูลด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยครั้งนี้ เพื่อให้ตรงตาม

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางในการดำเนินงานวิจัยไว้เป็นขั้นตอน โดยเริ่มจากการวางแผนงานเบื้องต้น การเก็บข้อมูลภาคสนาม การบันทึกข้อมูล การจัดกระทำข้อมูล การตรวจสอบข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การสรุปผลข้อมูล การนำเสนอข้อมูล

ประชากร

ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บข้อมูลภาคสนามโดยเน้นข้อมูลจากการสัมภาษณ์เป็นหลัก ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดบุคคลในการสัมภาษณ์ 2 กลุ่ม ได้แก่

1. สัมภาษณ์บุคคลผู้ให้ข้อมูล ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เป็นผู้เชี่ยวชาญและผู้ประกอบการในกลุ่มชุมชน ประเด็นในการสัมภาษณ์เป็นภาพรวมของงานศิลปหัตถกรรมของแต่ละชุมชนในด้าน ผลิตภัณฑ์ ประวัติความเป็นมา กระบวนการขั้นตอน และการต่อยอดงานศิลปหัตถกรรมในด้านการแสดง
2. สัมภาษณ์บุคคลแวดล้อมอื่น ๆ ซึ่งเป็นชาวบ้านในสาขาอาชีพต่าง ๆ ในบริเวณที่ตั้งของงานศิลปหัตถกรรม ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ในรูปแบบของการสุ่มสัมภาษณ์รายบุคคล

กลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ดังนี้

1. ผู้ประกอบการด้านผลิตภัณฑ์งานศิลปหัตถกรรม ทั้ง 25 อำเภอ ในจังหวัดเชียงใหม่
2. ศิลปิน ปรชาญชาวบ้าน ที่เกี่ยวข้องกับงานศิลปหัตถกรรมทั้ง 25 อำเภอ ในจังหวัดเชียงใหม่

เครื่องมือการวิจัย

งานวิจัยนี้มีวิธีการดำเนินการวิจัยตามพื้นฐานของการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้เครื่องมือการวิจัยทั้งหมด 4 ชนิด ประกอบด้วย

1. ข้อมูลเชิงเอกสาร ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลต่าง ๆ โดยพิจารณาจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย ทั้งเอกสารทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในประเด็นเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของจังหวัดเชียงใหม่ เช่น ประวัติความเป็นมาของชุมชน และงานศิลปหัตถกรรมที่โดดเด่นของชุมชน ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยเน้นการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย โดยเลือกประเภทการสัมภาษณ์แบบรายบุคคล ซึ่งเป็นลักษณะการสัมภาษณ์ทั้งแบบมีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง โดยใช้คำถามแบบปลายเปิดและปลายปิด
3. การสังเกตการณ์ ผู้วิจัยได้สังเกตการณ์จากการลงพื้นที่ในชุมชนแหล่งผลิตงานศิลปหัตถกรรมทั้ง 25 อำเภอในจังหวัดเชียงใหม่
4. การใช้สื่อสารสนเทศ ผู้วิจัยใช้ในการเก็บบันทึกข้อมูล รูปภาพ ภาพเคลื่อนไหว ระหว่างการสัมภาษณ์ และกระบวนการขั้นตอนการทำงานศิลปหัตถกรรม

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ใช้ข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่ภาคสนาม การสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นหลัก และได้ใช้ข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาสนับสนุน โดยมีการรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

ผลการงานวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษา และรวบรวมองค์ความรู้ภูมิปัญญาด้านศิลปหัตถกรรมของจังหวัดเชียงใหม่ ทั้ง 25 อำเภอ ซึ่งผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ภาคสนาม และพบงานหัตถกรรมที่เกิดจากภูมิปัญญาของชาวบ้านในแต่ละท้องถิ่นในแต่ละอำเภอที่มีเอกลักษณ์ความเป็นวัฒนธรรมล้านนาที่ได้สอดแทรกศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อ ความศรัทธา ของชาวล้านนาลงในงานหัตถกรรมที่มีคุณค่าทางด้าน

จิตใจสู่การส่งเสริม อนุรักษ์ ให้อยู่ในสังคมไทย ผู้วิจัยได้พบงานศิลปหัตถกรรมของชาวบ้านตามอำเภอต่าง ๆ ทั้ง 25 อำเภอของจังหวัด เชียงใหม่ ทั้งหมด จำนวน 51 อย่าง ดังนี้ 1. อำเภอสารภี พบหัตถกรรม จำนวน 2 อย่าง ได้แก่ เครื่องจักสาน กลุ่มจักสานบ้านปางหลวง ตำบลปาง และโคมล้านนา ตุ๊กล้านนา ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเวียงกุมกามศิริศิลป์ ตำบลท่าวังตาล 2. อำเภอหางดง พบหัตถกรรม จำนวน 2 อย่าง ได้แก่ ไม้แกะสลักหมู่บ้านหัตถกรรมบ้านถาวราย ตำบลขุนคอง และเครื่องปั้นดินเผาบ้านเหมืองงู ตำบลหนองควาย 3. อำเภอดอยหล่อ พบหัตถกรรม จำนวน 2 อย่าง ได้แก่ ผ้าทอบ้านใหม่หนองหอย ตำบลสันติสุข และงานโลหะจากศูนย์ส่งเสริมหัตถกรรม ทำฉัตร 4. อำเภอแม่วาง พบหัตถกรรม จำนวน 6 อย่าง ได้แก่ เครื่องปั้นดินเผาของศูนย์การเรียนรู้อารยธรรมเครื่องปั้นดินเผาบ้านน้ำตัน ตำบลบ้านกาด เครื่องเงินศูนย์การเรียนรู้หัตถกรรมเครื่องเงินบ้านกาด ตำบลบ้านกาด รมโบราณของศูนย์หัตถกรรมรมโบราณ ตำบลตอน เปา เรือไม้จำลองของกลุ่มอาชีพหัตถกรรมทำเรือจำลอง ตำบลแม่วิน ผ้าทอหมู่บ้านกะเหรี่ยง บ้านแม่สะป๊อก ตำบลแม่วิน และกลุ่มผ้าทอ มีอบ้านทุ่งปี ตำบลทุ่งปี 5. อำเภอสันป่าตอง พบหัตถกรรม จำนวน 4 อย่าง ได้แก่ ไม้แกะสลักศูนย์หัตถกรรมไม้แกะสลักบ้านกัวแลน้อย ตำบลลู่หว้า เครื่องเงินกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์เครื่องเงินประยุกต์ ตำบลมะขุนหวาน กระจาดสากลุ่มแม่บ้านและเยาวชนพัฒนาหัตถกรรม กระจาดสาบ้านดงป่าซาง และงานหัตถกรรมหมู่บ้านทำงาน ตำบลบ้านกลาง 6. อำเภोजอมทอง พบหัตถกรรม จำนวน 1 อย่าง ได้แก่ ผ้า ทอขึ้นตีนจกจอมทอง 7. อำเภอแม่แจ่ม พบหัตถกรรม จำนวน 3 อย่าง ได้แก่ ผ้าทอศูนย์หัตถกรรมผ้าขึ้นตีนจกแม่แจ่ม หมอนหน้าจกกลุ่มผ้า ทอบ้านป่าแดด และปักปักผมแม่แจ่ม 8. อำเภอดอยเต่า พบหัตถกรรม จำนวน 2 อย่าง ได้แก่ ผ้าทอกลุ่มทอผ้าบ้านดอยเต่า (ขึ้นน้ำท่วม) ตำบลท่าเตื่อ และผ้าทอศูนย์หัตถกรรมผ้าทอกะเหรี่ยงบ้านหลายแก้ว ตำบลลบตัน 9. อำเภออมก๋อย พบหัตถกรรม จำนวน 1 อย่าง ได้แก่ ผ้าทอหมู่บ้านหัตถกรรมผ้าทอกะเหรี่ยงบ้านทุ่งจำเริง ตำบลอมก๋อย 10. อำเภอฮอด พบหัตถกรรม จำนวน 1 อย่าง ได้แก่ ผ้าทอของ หมู่บ้านหัตถกรรมผ้าทอกะเหรี่ยงบ้านดงดำ ตำบลฮอด 11. อำเภอกัลยาณิวัฒนา พบหัตถกรรม จำนวน 4 อย่าง ได้แก่ ผ้าทอกะเหรี่ยงปกากะญอ เครื่องจักสานกะเหรี่ยงปกากะญอ ผ้าปักม้ง และผ้าทอโยกัญชงม้ง 12. อำเภอสะเมิง พบหัตถกรรม จำนวน 2 อย่าง ได้แก่ ผ้าทอ ของหมู่บ้านไหล้อ ตำบลแม่สาบ และผ้าทอกะเหรี่ยง 13. อำเภอเมืองเชียงใหม่ พบหัตถกรรม จำนวน 3 อย่าง ได้แก่ โคมล้านนาหมู่บ้าน หัตถกรรมโคมเย็บล้านนา ชุมชนเมืองสาทร ตำบลหนองหอย เครื่องเงินชุมชนนันทาราม ตำบลหายยา และเครื่องเงินชุมชนวัดศรีสุพรรณ ตำบลหายยา 14. อำเภอสันกำแพง พบหัตถกรรม จำนวน 4 อย่าง ได้แก่ รมล้านนาหมู่บ้านหัตถกรรมรมบ่อสร้าง ตำบลต้นเปา กระจาดสา ตำบลต้นเปา เครื่องปั้นดินเผาตลาด ตำบลต้นเปา และผ้าทอสันกำแพง 15. อำเภอสันทราย พบหัตถกรรม จำนวน 2 อย่าง ได้แก่ โคมล้านนา ตุ๊กล้านนา ชุมชนบ้านร่องสัก ตำบลสันนาเม้ง และเรือสำเภาจำลอง ตำบลหนองหาร 16. อำเภอแม่แตง พบหัตถกรรม จำนวน 1 อย่าง ได้แก่ โคมไฟ 700 ปี บ้านม่วงคำ 17. อำเภอแมริม พบหัตถกรรม จำนวน 1 อย่าง ได้แก่ เครื่องจักสานกลุ่มแฝกหลวง ตำบลชีเหล็ก 18. อำเภอไชยปราการ พบหัตถกรรม จำนวน 1 อย่าง ได้แก่ เครื่องปั้นดินเผาบ้านสันทราย ตำบลศรีดงเย็น 19. อำเภอฝาง พบหัตถกรรม จำนวน 1 อย่าง ได้แก่ ผ้าทอบ้านนอแล ตำบลม่อนปิ่น 20. อำเภอเชียงดาว พบหัตถกรรม จำนวน 2 อย่าง ได้แก่ การสาน “ก่วย” และผ้า ทอย้อมสีธรรมชาติกลุ่มแม่บ้านปางแดงใน ตำบลเชียงดาว 21. อำเภอแม่อาย พบหัตถกรรม จำนวน 1 อย่าง ได้แก่ ผ้าทอบ้านใหม่หมอก จ้าม ตำบลท่าตอน 22. อำเภอดอยสะเก็ด พบหัตถกรรม จำนวน 2 อย่าง ได้แก่ ไม้แกะสลักกลุ่มผู้ผลิตสินค้าแกะสลักจากไม้บ้านยางทอง ตำบลสันปูเลย และผ้าทอกลุ่มผ้าทอมือไทยวนปาง ตำบลแม่คือ 23. อำเภอพร้าว พบหัตถกรรม จำนวน 1 อย่าง ได้แก่ ผ้าทอกลุ่มทอผ้า พื้นเมืองวัดทุ่งหลวง ตำบลทุ่งหลวง 24. อำเภอเวียงแหง พบหัตถกรรม จำนวน 1 อย่าง ได้แก่ ผ้าทอกลุ่มหัตถกรรมผ้าทอชาวไตหรือชาวไท ไใหญ่ บ้านหลักแตง ตำบลเปียงหลวง 25. อำเภอแม่ออน พบหัตถกรรม จำนวน 1 อย่าง ได้แก่ ผ้าทอกลุ่มหัตถกรรมการทอผ้ากะเหรี่ยงบ้าน ป่าจ้าว

จากข้อมูลศิลปหัตถกรรมที่ได้ศึกษาและรวบรวมมาทั้ง 25 อำเภอ ของจังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้นำศิลปหัตถกรรมมาวิเคราะห์ เพื่อจัดจำแนกประเภทของงานหัตถกรรม จากวัสดุ และกระบวนการขั้นตอนการทำงานศิลปหัตถกรรมต่าง ๆ จึงสามารถจำแนกประเภท ของงานศิลปหัตถกรรมออกเป็น 6 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มหัตถกรรมผ้าทอ กลุ่มหัตถกรรมไม้แกะสลัก กลุ่มหัตถกรรมเครื่อง จักสาน กลุ่มหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผา กลุ่มหัตถกรรมเครื่องเงินและโลหะ และกลุ่มหัตถกรรมกระจาดสา ซึ่งในแต่ละกลุ่มได้กระจายอยู่ ในชุมชนต่าง ๆ ของพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ตามรายละเอียดดังนี้

1. กลุ่มหัตถกรรมผ้าทอ มี 23 อย่าง ได้แก่ กลุ่มผ้าทอบ้านใหม่หนองหอย ตำบลสันติสุข อำเภอดอยหล่อ , ผ้าทอหมู่บ้าน กะเหรี่ยงบ้านแม่สะป๊อก ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง , กลุ่มผ้าทอมือบ้านทุ่งปี ตำบลทุ่งปี อำเภอแม่วาง , ผ้าทอขึ้นตีนจกจอมทอง อำเภอ จอมทอง , ศูนย์หัตถกรรมผ้าขึ้นตีนจกแม่แจ่ม อำเภอแม่แจ่ม , หมอนหน้าจก กลุ่มผ้าทอบ้านป่าแดด อำเภอแม่แจ่ม , กลุ่มทอผ้าบ้านดอยเต่า (ขึ้นน้ำท่วม) ตำบลท่าเตื่อ อำเภอแม่อาย , ศูนย์หัตถกรรมผ้าทอกะเหรี่ยงบ้านหลายแก้ว ตำบลลบตัน อำเภอแม่อาย , หมู่บ้านหัตถกรรม ผ้าทอกะเหรี่ยงบ้านทุ่งจำเริง ตำบลอมก๋อย อำเภออมก๋อย , หมู่บ้านหัตถกรรมผ้าทอกะเหรี่ยงบ้านดงดำ ตำบลฮอด อำเภอฮอด , ผ้าทอ กะเหรี่ยงปกากะญอ ผ้าปักม้ง และผ้าทอโยกัญชงม้ง อำเภอกัลยาณิวัฒนา , ผ้าทอไหล้อ ตำบลแม่สาบ ผ้าทอกะเหรี่ยง อำเภอสะเมิง , หัตถกรรมผ้าทอสันกำแพง อำเภอสันกำแพง , หัตถกรรมการทอผ้าบ้านนอแล ตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง , หัตถกรรมผ้าทอย้อมสี

ธรรมชาติกลุ่มแม่บ้านปางแดงใน อำเภอเชียงดาว , หัตถกรรมผ้าทอบ้านใหม่หมอกจ๋าม ตำบลท่าตอน อำเภอแม่เมาะ , กลุ่มผ้าทอมือไทยวนป่าบาง ตำบลแม่คือ อำเภอดอยสะเก็ด , กลุ่มทอผ้าพื้นเมืองวัดทุ่งหลวง ตำบลทุ่งหลวง อำเภอพร้าว , หัตถกรรมผ้าทอชาวไตหรือชาวไทใหญ่บ้านหลักแตง อำเภอเวียงแหง และหัตถกรรมการทอผ้ากะเหรี่ยงของกลุ่มหัตถกรรมผ้าทอบ้านป่าจ้าว อำเภอแม่เมาะ

ภาพที่ 1 ผ้าชิ้นตีนจก อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่
ที่มา : ผู้วิจัย

2. กลุ่มหัตถกรรมไม้แกะสลัก มี 7 อย่าง ได้แก่ ไม้แกะสลัก หมู่บ้านหัตถกรรมบ้านถวาย ตำบลขุนคอง อำเภอหางดง , กลุ่มอาชีพหัตถกรรมทำเรือจำลอง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง , ศูนย์หัตถกรรมไม้แกะสลักบ้านกัวแลน้อย ตำบลยุหว่า อำเภอสันป่าตอง , กลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์เครื่องเงินประยุกต์ ตำบลมะขุนหวาน อำเภอสันป่าตอง , เครื่องเงินชุมชนนันทาราม ตำบลหายยา อำเภอเมืองเชียงใหม่ , หัตถกรรมเรือสำเภาจำลอง ตำบลหนองหาร อำเภอสันทราย และกลุ่มผู้ผลิตสินค้าแกะสลักจากไม้บ้านยางทอง ตำบลสันปูเลย อำเภอดอยสะเก็ด

ภาพที่ 2 เครื่องเงิน (ไม้แกะสลัก) หมู่บ้านหัตถกรรมบ้านถวาย ตำบลขุนคอง อำเภอหางดง
ที่มา : ผู้วิจัย

3. กลุ่มหัตถกรรมเครื่องจักสาน มี 4 อย่าง ได้แก่ เครื่องจักสาน กลุ่มจักสานบ้านป่าบางหลวง ตำบลป่าบาง อำเภอสารภี , โคมไฟ 700 ปี บ้านม่วงคำ อำเภอแม่แตง , กลุ่มแปกหลวง ตำบลชีเหล็ก อำเภอแม่ริม และหัตถกรรมการสาน “ก้วย” อำเภอเชียงดาว

ภาพที่ 3 เครื่องจักสาน กลุ่มจักสานบ้านป่าบางหลวง ตำบลป่าบาง อำเภอสารภี
ที่มา : ผู้วิจัย

4. กลุ่มหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผา มี 4 อย่าง ได้แก่ เครื่องปั้นดินเผาบ้านเหมืองกุง ตำบลหนองควาย อำเภอหางดง , แหล่งเรียนรู้อารยธรรมเครื่องปั้นดินเผาบ้านน้ำตัน ตำบลบ้านกาด อำเภอแม่วาง , หัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาตลาด ตำบลต้นเปา อำเภอสันกำแพง และบ้านสันทราย ตำบลศรีดงเย็น อำเภอไชยปราการ

ภาพที่ 4 เครื่องปั้นดินเผาบ้านเหมืองกุง ตำบลหนองควาย อำเภอหางดง
ที่มา : ผู้วิจัย

5. กลุ่มหัตถกรรมเครื่องเงินและโลหะ มี 4 อย่าง ได้แก่ ศูนย์ส่งเสริมหัตถกรรมทำฉัตร ตำบลดอยหล่อ อำเภอดอยหล่อ , ศูนย์หัตถกรรมเครื่องเงินบ้านกาด ตำบลบ้านกาด อำเภอแม่วาง , ปีนปักผมแม่แจ่ม อำเภอแม่แจ่ม และหัตถกรรมเครื่องเงินชุมชนวัดศรีสุพรรณ ตำบลหายยา อำเภอเมืองเชียงใหม่

ภาพที่ 5 เครื่องเงิน โลหะ ศูนย์ส่งเสริมหัตถกรรมทำฉัตร ตำบลดอยหล่อ อำเภอดอยหล่อ
ที่มา : ผู้วิจัย

6. กลุ่มหัตถกรรมกระดาษสา มี 7 อย่าง ได้แก่ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเวียงกุมกามศิริศิลป์ (โคมล้านนา ตุงล้านนา) อำเภอสารภี , ศูนย์หัตถกรรมร่มโบราณ ตำบลตอนเปา อำเภอแม่วาง , กลุ่มแม่บ้านและเยาวชนพัฒนาหัตถกรรมกระดาษสาบ้านดงป่าซางอำเภอสันป่าตอง , หมู่บ้านหัตถกรรมโคมยี่เป็งล้านนาชุมชนเมืองสาทร อำเภอเมืองเชียงใหม่ , หัตถกรรมร่มบ่อสร้าง หัตถกรรมกระดาษสา ตำบลต้นเปา อำเภอสันกำแพง และหัตถกรรมโคมล้านนา ตุงล้านนา ชุมชนบ้านร้องสัก ตำบลสันนาเม็ง อำเภอสันทราย

ภาพที่ 6 ร่มบ่อสร้าง ศูนย์หัตถกรรมร่มบ่อสร้าง ตำบลต้นเปา อำเภอสันกำแพง
ที่มา : ผู้วิจัย

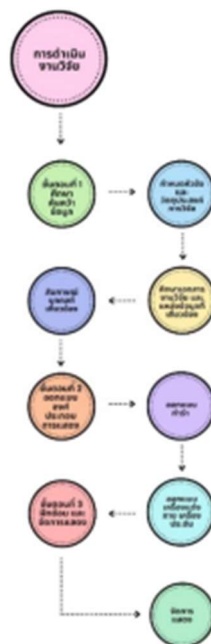
นอกจากนี้ยังมีหัตถกรรมของหมู่บ้านหัตถกรรมบ้านท่ากาน ตำบลบ้านกลาง อำเภอสันป่าตอง ที่มีทั้งงานหัตถกรรมเครื่องจักสาน เช่น สุ่มไก่ ภาชนะ และกลุ่มหัตถกรรมผ้าทอ เช่น ผ้าทอกะเหรี่ยง

จากงานหัตถกรรมในแต่ละอำเภอของจังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้ศึกษาและวิเคราะห์ได้ว่า งานศิลปหัตถกรรมบางอย่างที่มีคุณค่าทางภูมิปัญญายังไม่เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย รวมถึงการลดความนิยมของสังคมปัจจุบัน ดังนั้นเพื่อส่งเสริมค่านิยมให้สังคมรู้จักงานภูมิปัญญาด้านศิลปหัตถกรรมมากขึ้น ผู้วิจัยได้นำงานศิลปหัตถกรรมมาบูรณาการเข้ากับศาสตร์ทางด้านศิลปะการแสดง โดยใช้หลักการสร้างสรรค์การแสดงตามหลักทฤษฎีนาฏยลักษณ์ของ ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์ ที่กล่าวว่า นาฏยลักษณ์ หมายถึง ลักษณะของนาฏศิลป์สกุลใดสกุลหนึ่ง โดยเฉพาะนาฏยลักษณ์เป็นเครื่องบ่งชี้รูปแบบโครงสร้างเนื้อหาและวิธีการที่ทำให้เห็นความแตกต่างของการแสดงชุดต่าง ๆ จึงสามารถแยกแยะ และนำเอาลักษณะเฉพาะออกมาให้ปรากฏชัดเจน ซึ่งกำหนดได้จากการแสดงออกของนาฏยศิลป์ใน 4 ส่วนหลัก คือ เครื่องแต่งกาย อุปกรณ์การแสดง ดนตรี และการแสดง ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การออกแบบสร้างสรรค์การแสดงเชิงหัตถกรรม ต้องศึกษาประวัติความเป็นมาทางสังคม เพื่อกำหนดนาฏยลักษณ์ของการแสดง กล่าวคือ การออกแบบองค์ประกอบของการแสดง เช่น เครื่องแต่งกาย ดนตรี เพลง ท่ารำหรือท่าเต้น จะต้องมีความสอดคล้องกับบริบททางสังคม วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ของพื้นที่ที่ศึกษาในการถ่ายทอดออกมาเป็นองค์ความรู้ใหม่ โดยผู้ที่ได้รับชมการแสดงสามารถเข้าใจ และเห็นคุณค่าของงานการแสดงที่แสดงอัตลักษณ์โดดเด่นของท้องถิ่นต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น

การแสดงที่นำเสนอกระบวนการขั้นตอนการผลิตหัตถกรรม ต้องมีขั้นตอนการดำเนินงานวิจัยในการสร้างสรรค์การแสดงอย่างมีระบบ โดยได้สร้างสรรค์การแสดงผ่านกระบวนการวิจัยที่ได้นำเสนอการวิจัย 5 บท คือ บทที่ 1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา บทที่ 2 วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง บทที่ 3 วิธีการดำเนินงานวิจัย บทที่ 4 องค์ประกอบการแสดง และบทที่ 5 สรุปผลการวิจัย และมีกระบวนการดำเนินงานวิจัยแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่ การศึกษาค้นคว้าข้อมูล การออกแบบองค์ประกอบการแสดง และการฝึกซ้อมการจัดการแสดง ซึ่งการแสดงที่นำเสนอกระบวนการขั้นตอนการผลิตหัตถกรรม ส่วนใหญ่เป็นการแสดงที่ได้สร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่ โดยเริ่มตั้งแต่ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาค้นคว้าข้อมูลทางด้านเอกสารวิชาการ หนังสือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการลงพื้นที่ภาคสนามในการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย แล้วนำข้อมูลที่ได้อภิเคราะห์เรื่องประวัติความเป็นมา สภาพบริบททางสังคม เช่น ศิลปวัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณี การแต่งกาย ดนตรีท้องถิ่น เพื่อเป็นข้อมูลสนับสนุนสู่ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบองค์ประกอบการแสดง ได้แก่ แนวการแสดง ท่ารำหรือท่าเต้น เครื่องแต่งกาย เพลง ดนตรี อุปกรณ์ประกอบการแสดง ที่สอดคล้องกับข้อมูลข้างต้นที่ศึกษา โดยเฉพาะการออกแบบท่ารำหรือท่าเต้นเกี่ยวกับการผลิตงานหัตถกรรมที่ต้องสร้างสรรค์ให้เห็นถึงการเคลื่อนไหวร่างกาย การใช้มือตามนาฏยลักษณ์ในการสื่อถึงการผลิตงานหัตถกรรมในแต่ละขั้นตอนให้ผู้ชมเข้าใจได้จากท่ารำของการแสดงที่สื่อถึงงานศิลปหัตถกรรมกลุ่มต่าง ๆ ตามที่ผู้วิจัยแบ่งไว้ทั้งหมด 6 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผ้าทอ ท่ารำสื่อถึงกระบวนการปลูกฝ้าย เก็บฝ้าย ปั่นฝ้าย ย้อมฝ้าย และการทอผ้าที่เป็นเอกลักษณ์ของผ้าขึ้นต้นจกเชียงใหม่ลวดลายต่าง ๆ เช่น ลายนกยูง ลายนาคูม ลายหงส์ปล่อย ที่เป็นลายของผ้าขึ้นต้นจกแม่แจ่มโบราณ เป็นต้น กลุ่มไม้แกะสลัก ท่ารำสื่อถึงการไปเก็บไม้มาแกะสลัก การทาสีลงรักปิดทอง การเดินลวดลายเอกลักษณ์ของล้านนาพร้อมประดับ

กระจกของเครื่องประดับตกแต่งเป็นเครื่องขึ้นภาพของลัคนารูปแบบต่าง ๆ กลุ่มเครื่องจักสาน ทำראแสดงถึงการเหลาไม้เป็นเส้นตอก ในการนำมาสานขึ้นโครงภาพตามวิถีชีวิตของชาวลัคนารูปแบบต่าง ๆ เช่น ตะกร้า กระบุง ถาด เป็นต้น กลุ่มเครื่องปั้นดินเผา ทำראนำเสนอถึงการเตรียมดิน นวดดิน ผสมดิน พร้อมปั้นเป็นภาพชนรูปแบบต่าง ๆ ทั้งผางประทีป น้ำตัน (คนโทใส่น้ำ) เป็นต้น กลุ่มเครื่องเงิน ทำראแสดงให้เห็นถึงการเตรียมแผ่นเงิน หรือโลหะ มาผ่านกระบวนการทำลวดลายแบบลัคนาทั้งวิธีการฉลุลาย การตีลาย การดุนลาย เป็นต้น และยังมีเครื่องประดับเงินที่เป็นเอกลักษณ์ลัคนารูปแบบต่าง ๆ กลุ่มกระดาดชา การออกแบบทำראต้องสื่อถึงการเตรียมกระดาดชา จากวัสดุธรรมชาติ การผสมวัตถุดิบทำกระดาดชา การตากขึ้นแผ่น แล้วนำไปทำผลิตภัณฑ์รูปแบบต่าง ๆ จากทำראที่สร้างสรรค์ เช่น ทำการทำโคมลัคนา ทำร่มกระดาดชา เป็นต้น นอกจากการออกแบบทำראที่สื่อถึงกระบวนการขั้นตอนทำงานหัตถกรรมแล้ว ยังต้องเสนอวัฒนธรรมท้องถิ่นจากเอกลักษณ์การแต่งกาย คนตรีพื้นบ้าน โดยสามารถนำวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม การสร้างสรรค์ประยุกต์ใหม่ หรือการผสมผสานที่ยังคงความเป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่นนั้น เมื่อได้ออกแบบองค์ประกอบการแสดงครบแล้ว ในขั้นตอนที่ 3 การฝึกซ้อมและการจัดการแสดง การฝึกซ้อมการแสดง สิ่งแรกจะต้องคัดเลือกนักแสดงที่มีความเหมาะสมกับการแสดง เช่น เพศ รูปร่าง บุคลิกท่าทางทักษะการแสดงที่ใกล้เคียงกัน การฝึกซ้อมควรใช้เวลา เพื่อให้นักแสดงเกิดความชำนาญ ความพร้อมเพรียง รวมถึงอารมณ์สีหน้าของนักแสดงจึงจะเกิดความสมบูรณ์ พร้อมจัดการแสดงสู่สาธารณะในโอกาสต่าง ๆ

ภาพที่ 7 การดำเนินงานวิจัย
ที่มา : ผู้วิจัย

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาศิลปหัตถกรรมจังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยเห็นว่าม้งงานหัตถกรรมได้นำไปสร้างสรรค์การแสดงรูปแบบต่าง ๆ ทั้งการใช้งานหัตถกรรมเป็นอุปกรณ์ หรือเครื่องแต่งกายประกอบการแสดง และการแสดงที่นำเสนอถึงกระบวนการขั้นตอนการผลิตหัตถกรรม ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่างานหัตถกรรมที่ผู้วิจัยมีความสนใจมาสร้างสรรค์การแสดง ประกอบกับยังไม่มีมีการแสดงที่เกี่ยวกับงานหัตถกรรมนี้ของจังหวัดเชียงใหม่ คืองานจักสาน และผู้วิจัยยังได้แรงบันดาลใจมาจากรูปแบบของขบวนกระหมงมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ที่เข้าร่วมประกวดในงานประเพณียี่เป็งจังหวัดเชียงใหม่ ในปี พ.ศ. 2562 ที่มีรูปแบบการนำเอาดอก หรือไม้ไผ่มาเหลาให้เล็ก เพื่อนำมาสานเป็นรูปแบบต่าง ๆ ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดที่จะนำเอาภาพของเครื่องจักสานลัคนามาสร้างสรรค์การแสดง โดยต้องเริ่มจากการเก็บข้อมูลจากเอกสาร วิชาการ ตำรา หนังสือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง ณ กลุ่มจักสานบ้านป่าบางหลวง ตำบลป่าบาง อำเภอสารภ จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อนำข้อมูลมาออกแบบองค์ประกอบการแสดง โดยเครื่องแต่งกายเป็นผ้าขึ้นดินจกลัคนา เครื่องประดับทำมาจากเครื่องจักสานในรูปแบบต่าง ๆ ทำการแสดงจะเป็นทำทางที่เลียนแบบวิถีชีวิตวิถีการแต่งกาย และการแสดงทำที่สื่อถึงการจักสาน รูปแบบการแสดงแบ่งออกเป็น 3 ช่วง คือ ช่วงที่ 1 แสดงถึงวิถีชีวิตของชาวลัคนาในการออกไปเตรียมตัดไม้ไผ่เพื่อนำมา

เหลาเตรียมสาน ช่วงที่ 2 แสดงถึงกระบวนการขั้นตอนการจักสานชิ้นโครงเป็นภาชนะรูปแบบต่าง ๆ ช่วงที่ 3 แสดงถึงภาชนะเครื่องจักสานรูปแบบต่าง ๆ ทั้งรูปแบบดั้งเดิมที่เป็นเอกลักษณ์ล้านนา และรูปแบบสร้างสรรค์ประยุกต์ให้มีความทันสมัย

ภาพที่ 8 เครื่องแต่งกาย เครื่องประดับจักสาน ขบวนกระเทย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ปี 2562
ที่มา : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, 2562

จากแนวคิดการแสดงของผู้วิจัยที่ได้นำเอาภูมิปัญญาด้านศิลปหัตถกรรมมาสร้างสรรค์การแสดง นำเสนอถึงกระบวนการขั้นตอนการผลิตหัตถกรรม และการนำผ้าทอผ้าขึ้นต้นจกล้านนามาเป็นเครื่องแต่งกายแล้ว ยังสามารถนำเสนอภาชนะเครื่องจักสานในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งแบบล้านนาดั้งเดิม และแบบทันสมัย ที่สามารถเผยแพร่การแสดงตามสื่อสารสนเทศรูปแบบต่าง ๆ ทั้งในประเทศ และต่างประเทศ ทำให้ผู้ที่พบเห็น หรือชมการแสดงทราบถึงคุณค่าของงานศิลปหัตถกรรมที่เกิดจากภูมิปัญญาของชาวบ้าน จึงกลายเป็นการประชาสัมพันธ์เชิงอนุรักษ์ที่สามารถพัฒนาไปสู่การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามแหล่งชุมชนที่งานหัตถกรรมต่อยอดไปสู่การสร้างศูนย์การเรียนรู้หัตถกรรมของท้องถิ่นที่นักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้ และเข้าถึงงานหัตถกรรมได้มากยิ่งขึ้น อันนำไปสู่การกระตุ้นเศรษฐกิจในแหล่งชุมชน และพื้นที่ใกล้เคียงอย่างกว้างขวาง ซึ่งในอนาคตอาจได้ผลักดันเป็นสินค้าทางเศรษฐกิจส่งออกไปยังนานาประเทศเพิ่มมูลค่าให้กับงานหัตถกรรม จากผลของการศึกษา ผู้วิจัยเห็นว่ายังมีองค์ความรู้ภูมิปัญญาด้านศิลปหัตถกรรมจังหวัดอื่น ๆ ของประเทศไทยที่น่าสนใจ และสามารถนำมาสร้างสรรค์การแสดงอันเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงศิลปวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นอีกหลายอย่าง ผู้วิจัยหวังว่าผู้ที่สนใจ หรือผู้ที่เกี่ยวข้องด้านศิลปะการแสดง ที่ได้มาศึกษาบทความนี้เกิดแรงบันดาลใจ และเป็นแนวความคิดในการสร้างสรรค์การแสดง จากข้อมูลที่ผู้วิจัยได้ศึกษาและรวบรวมมาในการช่วยส่งเสริมภูมิปัญญาด้านศิลปหัตถกรรมของแหล่งชุมชนพื้นที่อื่นทั้งในเชิงธุรกิจ และเชิงวิชาการต่อไป

อภิปรายผล

จากงานหัตถกรรมแต่ละพื้นที่ในอำเภอต่าง ๆ ของจังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้เห็นถึงงานหัตถกรรมที่เกิดขึ้นจากภูมิปัญญาของชาวบ้านที่ได้นำวัสดุจากตามธรรมชาติที่หาได้ง่ายในชุมชนมาสร้างสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์รูปแบบต่าง ๆ จากหลายที่มา ซึ่งสามารถแบ่งประเภทของงานหัตถกรรมตามวัสดุ และกระบวนการขั้นตอนการผลิตออกได้ 6 กลุ่ม ได้แก่ 1. กลุ่มหัตถกรรมผ้าทอ 2. กลุ่มหัตถกรรมไม้แกะสลัก 3. กลุ่มหัตถกรรมเครื่องจักสาน 4. กลุ่มหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผา 5. กลุ่มหัตถกรรมเครื่องเงินและโลหะ และ 6. กลุ่มหัตถกรรมกระดาษสา และได้เห็นกระบวนการขั้นตอนการผลิตงานหัตถกรรมที่ได้แฝงไปด้วยเอกลักษณ์ท้องถิ่นที่สวยงาม สะท้อนค่านิยมทางสังคมจากศิลปวัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณี อันทรงคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์ สืบสาน เผยแพร่ และต่อยอดงานหัตถกรรมในรูปแบบใหม่ที่เหมาะสมกับยุคสมัยปัจจุบัน ดังนั้นกระบวนการของงานหัตถกรรมนี้สามารถนำมาเป็นแรงบันดาลใจในการบูรณาการสร้างสรรค์ข้ามศาสตร์ทางด้านศิลปะการแสดง ที่นำเสนอเรื่องราวประวัติความเป็นมา กระบวนการขั้นตอนการทำงานหัตถกรรมสู่ผลิตภัณฑ์รูปแบบต่าง ๆ ตามหลักการออกแบบองค์ประกอบการแสดงที่สอดคล้องกับทฤษฎีนาฏยลักษณ์ของ ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์ ที่ได้กล่าวว่า การแสดงออกของนาฏศิลป์ประกอบด้วย 4 ส่วนหลัก คือ เครื่องแต่งกาย อุปกรณ์การแสดง ดนตรี และการแสดง ซึ่งการแสดงที่สร้างสรรค์ต้องมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นน่าสนใจ และสอดคล้องกับบริบททางสังคม วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ของพื้นที่ที่ศึกษาในการถ่ายทอดออกมาเป็นองค์ความรู้ใหม่ หรือเป็นการแสดงที่สร้างสรรค์ขึ้น เพื่อแสดงอัตลักษณ์วัฒนธรรมท้องถิ่นที่ปรากฏงานหัตถกรรมของจังหวัดเชียงใหม่ เช่น การแสดงฟ้อนผาง มีผางประทีปจากเครื่องปั้นดินเผา ฟ้อนที (ร่ม) มีร่มกระดาษสา สร้างสรรค์โดยกรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม อีกทั้งการแสดงที่ได้มีการสร้างสรรค์ใหม่ ซึ่งกระบวนการสร้างสรรค์การแสดงนี้ต้องใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพตามขั้นตอนอย่างมีระบบ และเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาในสถาบันการศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่ที่ได้สร้างสรรค์การแสดงสอดแทรกงานหัตถกรรมโดยมีวิธีการดำเนินงานเป็นขั้นตอน ผู้วิจัยแบ่งกระบวนการดำเนินงานออกเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่ การศึกษาข้อมูล

การออกแบบองค์ประกอบการแสดง และการฝึกซ้อมการจัดการแสดง ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลจากเอกสารวิชาการ ตำรา หนังสือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การลงพื้นที่ภาคสนาม การสัมภาษณ์ข้อมูลจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง ในด้านประวัติความเป็นมา สภาพทางสังคม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปะ วัฒนธรรม วิถีชีวิต แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ เพื่อออกแบบองค์ประกอบการแสดงในขั้นตอนที่ 2 ได้แก่ ท่ารำ เครื่องแต่งกาย เพลง ดนตรี อุปกรณ์ประกอบการแสดง ที่ต้องสื่อให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของท้องถิ่นนั้น ขั้นตอนที่ 3 การฝึกซ้อม นักแสดง เพื่อให้เกิดความชำนาญ แม่นยำของกระบวนการท่ารำ สู่การจัดการแสดงที่เผยแพร่สู่สาธารณะ

ซึ่งกระบวนการสร้างสรรค์การแสดงนี้ ได้สอดคล้องกับงานวิจัยเชิงสร้างสรรค์การแสดงที่มีวิธีการดำเนินงานอย่างเป็นขั้นตอน ผู้วิจัยอธิบายความสอดคล้องเป็น 2 รูปแบบ คือ 1 การศึกษาประวัติความเป็นมา เพื่อออกแบบเครื่องแต่งกาย ที่ปรากฏงานหัตถกรรมผ้า ทอของจังหวัดเชียงใหม่ จากงานวิจัยนาฏยนิพนธ์เชิงสร้างสรรค์ ชุด ปีใหม่เมือง มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ที่ได้ศึกษาประเพณีปีใหม่ เมืองของชาวล้านนา ตรงกับเทศกาลสงกรานต์ในช่วงเดือนเมษายน ช่วงราวปี พ.ศ. 2502 - พ.ศ. 2515 ที่มีความงดงามทางวัฒนธรรม สอดแทรกอยู่ เช่น งานหัตถศิลป์ มีความเชื่อว่าช่วงปีใหม่หรือการขึ้นศักราชใหม่ผู้คนจะนิยมแต่งกายด้วยเสื้อผ้าใหม่ที่มีสีสันสดใสสวยงาม ผ้าถุงลายรี้ว ทรงผมแฟชั่นตัดลอน และทรงเกล้ามวยสูง ออกมารวมทำบุญ เล่นน้ำ และประกอบกิจกรรมต่าง ๆ จึงใช้ผ้าชิ้นสั้นกำแพง ของ อำเภอสันกำแพง เป็นเครื่องแต่งกาย งานวิจัยนาฏยนิพนธ์เชิงสร้างสรรค์ ชุด จุลลลิน ถิ่นแม่แจ่ม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ได้ศึกษา ประเพณีจุลลลินที่มีเอกลักษณ์น่าสนใจ ในวิถีชีวิตของชาวแม่แจ่ม กระบวนการทำผ้าอังสะ และเครื่องสักการะต่าง ๆ ด้วยวิธีการทำเครื่อง จักสาน และวิธีการแห่จุลลลินผ่านท้องทุ่งนาของตำบลท่าผา อำเภอมะแม่ม จังหวัดเชียงใหม่ จึงใช้ผ้าชิ้นสั้นจากแม่แจ่ม ปิ่นแม่แจ่มของ อำเภอมะแม่ม จังหวัดเชียงใหม่ เป็นเครื่องแต่งกาย รวมถึงงานวิจัยเชิงสร้างสรรค์การแสดงที่ใช้งานหัตถกรรมผ้าทอของกลุ่มชาติพันธุ์เป็น เครื่องแต่งกายประกอบการแสดง ได้แก่ งานวิจัยเชิงสร้างสรรค์ ชุด นริศศรีชาติพันธุ์ วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ ที่ใช้ผ้าปักม้ง เป็นหนึ่งในการ แต่งกายประกอบการแสดง งานวิจัยนาฏยนิพนธ์เชิงสร้างสรรค์ ชุด เกิกแก้ว วัฒนธรรมเผ่ากะเหรี่ยง มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ที่ ได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรมการทอผ้า การแต่งกายของชาวกะเหรี่ยงคอยาว บ้านดั่งหลวง อำเภอมะริม จังหวัดเชียงใหม่ ส่วนรูปแบบที่ 2 งานวิจัยเชิงสร้างสรรค์ที่เสนอถึงกระบวนการขั้นตอนการผลิตหัตถกรรม เพื่อออกแบบเป็นท่าทางการ แสดงสื่อถึงงานหัตถกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ได้แก่ งานวิจัยนาฏยนิพนธ์เชิงสร้างสรรค์ ชุด ฟ้อนโคมบูชาหัตถศิลป์ ถิ่นเมืองสาตร มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ได้ลงพื้นที่ศึกษาประวัติความเป็นมา ขั้นตอนการทำโคมล้านนา ณ บ้านเมืองสาตร ตำบลหนองหอย อำเภอ เมือง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อสร้างสรรค์การแสดงที่นำเสนอเกี่ยวกับโคมล้านนา และขั้นตอนการทำโคม เพื่อนำโคมไปสักการะเป็นพุทธบูชา ตามความเชื่อของชาวล้านนา งานวิจัยนาฏยนิพนธ์เชิงสร้างสรรค์ ชุด จักรลายไม้ถวายเป็นศิลป์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เป็น การศึกษาประวัติความเป็นมา ขั้นตอนการทำไม้แกะสลักของบ้านถวายเป็น อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อสร้างสรรค์การแสดงท่าทางที่ สื่อถึงการแกะสลักไม้ลวดลายต่าง ๆ งานวิจัยนาฏยนิพนธ์เชิงสร้างสรรค์ ชุด ฟ้อนหัตถาศิลาดล มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เป็น การศึกษาประวัติความเป็นมา ขั้นตอนการทำเครื่องปั้นดินเผาศิลาดลของอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อสร้างสรรค์การแสดง ท่าทางที่สื่อถึงการทำเครื่องปั้นดินเผาศิลาดลรูปแบบต่าง ๆ

จากงานวิจัยที่กล่าวมานี้ มีประเด็นการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับงานหัตถกรรมของจังหวัดเชียงใหม่ ทั้งในด้านประวัติความเป็นมา องค์ประกอบการแสดง รวมถึงการนำเสนอรูปแบบการแสดง ที่สอดคล้องกับหลักการออกแบบองค์ประกอบการแสดงทฤษฎี นาฏยลักษณ์ของ ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์ และมีวิธีการดำเนินงานวิจัยที่ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ การศึกษา ข้อมูล การออกแบบองค์ประกอบการแสดง และการฝึกซ้อมการจัดการแสดง ซึ่งงานวิจัยนี้สามารถนำไปสู่การจัดการแสดง ที่เป็นการ เผยแพร่ศิลปหัตถกรรมผ่านการแสดงทั้งการจัดการแสดงบนเวทีเชิงวิชาการ การจัดการแสดงผ่านสื่อออนไลน์ตามเว็บไซต์ ต่าง ๆ เช่น Youtube Facebook โดยผลการตอบรับจากผู้ทรง หรือบุคคลทั่วไปแสดงความคิดเห็นในช่องทางต่าง ๆ รวมทั้งการจัดการ แสดงในชุมชนพื้นที่ที่เกิดงานศิลปหัตถกรรมนั้น สร้างความภาคภูมิใจให้กับคนในชุมชน สร้างคุณค่าภูมิปัญญาของงานหัตถกรรมควรแก่ การอนุรักษ์ สืบทอด เผยแพร่ และเพิ่มศักยภาพในการประชาสัมพันธ์ศิลปหัตถกรรมผ่านศิลปะการแสดงให้ผู้รู้รักเป็นวงกว้าง อีกทั้ง กระตุ้นให้เกิดการติดต่อซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างท้องถิ่น ที่ได้ผลลัพธ์เป็นชุดการแสดงประจำท้องถิ่นได้แสดงตามโอกาสต่าง ๆ ได้ ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1. ศิลปหัตถกรรมท้องถิ่นเกิดจากภูมิปัญญาของชาวบ้านที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษถือว่าเป็นมรดกทางด้าน วัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์ เผยแพร่ พัฒนา ให้อยู่คู่สังคมไทย รวมถึงควรได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานรัฐบาลให้มีการ จัดแสดง หรือการประกวดผลงานด้านศิลปหัตถกรรมทั้งด้านศิลปิน ปราชญ์ชาวบ้าน และด้านผลิตภัณฑ์ เพื่อเป็นการส่งเสริมประชาสัมพันธ์ ต่อไป

2. ศิลปหัตถกรรมท้องถิ่นมีความน่าสนใจทั้งในเรื่อง กระบวนการขั้นตอนการผลิตโดยได้นำวัสดุจากธรรมชาติมาใช้ให้เกิดประโยชน์ เพิ่มมูลค่า และยังได้แสดงถึงเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของท้องถิ่นนั้น ทั้งนี้สามารถนำมาสร้างสรรค์การแสดงเชิงการศึกษาที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมได้อีกมากมาย

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นเพียงการศึกษาวเคราะห์ภูมิปัญญาด้านศิลปหัตถกรรมในจังหวัดเชียงใหม่โดยภาพรวม ซึ่งยังไม่ได้ศึกษาในเชิงลึกในงานศิลปหัตถกรรมแต่ละชนิด หากในการวิจัยครั้งต่อไปอาจศึกษาเชิงลึกเพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่ละเอียดลึกซึ้ง และนำไปใช้ในการพัฒนาต่อยอดให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กัญญาณัฐ แสงทองสุข และคณะ. (2561). *พ็อนโคมบูชา หัตถศิลป์ ถิ่นเมืองสาทร*. (นาฏนิพนธ์ปริญญาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- กนกพร โพธิ์เรือง และคณะ. (2561). *เก็กแก้ว วัฒนธรรมเผ่ากะเหรี่ยง*. (นาฏนิพนธ์ปริญญาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- กนกเรขา ทาทอง และคณะ. (2563). *ปี่ไหมเมือง*. (นาฏนิพนธ์ปริญญาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด. (2560). *บรรยายสรุปจังหวัดเชียงใหม่ : ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดเชียงใหม่*. เชียงใหม่: สำนักงานจังหวัดเชียงใหม่.
- กุลณัฐ ขวัญอยู่ และคณะ. (2563). *จุลกฐินถิ่นแม่แจ่ม*. (นาฏนิพนธ์ปริญญาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- คะนิงนิจ สมพงษ์ และคณะ. (2548). *พ็อนหัตถศิลป์ลาด*. (นาฏนิพนธ์ปริญญาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- ธงชัย จินชาติ และคณะ. (2563). *นาริศรีชาติพันธุ์*. (นาฏนิพนธ์ปริญญาบัณฑิต). วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่.
- เนาวรัตน์ รุติขานชัยกุล. (2555). *ภูมิปัญญาศิลปหัตถกรรมการแกะสลักไม้: กรณีศึกษาสหกรณ์หัตถกรรมผลิตภัณฑ์ไม้ล้านป่าตอง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ปิยะนุช แสนกันและคณะ. (2554). *จักรกลายไม้ถวายเป็นศิลป์*. (นาฏนิพนธ์ปริญญาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- ไพโรจน์ วงศ์วุฒิวัฒน์. (บ.ก.). (2532). *ความเป็นมาของงานศิลปหัตถกรรมไทย*. กรุงเทพฯ: ธนาคารกรุงเทพ.
- วิบูล ลี้สุวรรณ. (2539). *ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน*. กรุงเทพฯ: ปานยา.
- สุรพล วิรุฬห์รักษ์. (2547). *หลักการแสดงนาฏศิลป์ปริทรรศน์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อานนท์ อาภาภิรม. (2525). *สังคม วัฒนธรรม และประเพณีไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- อุดมศักดิ์ อินทะมาตย์ และคณะ. (2556). *พ็อนหัตถศิลป์ถิ่นล้านกาแพง*. (นาฏนิพนธ์ปริญญาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.